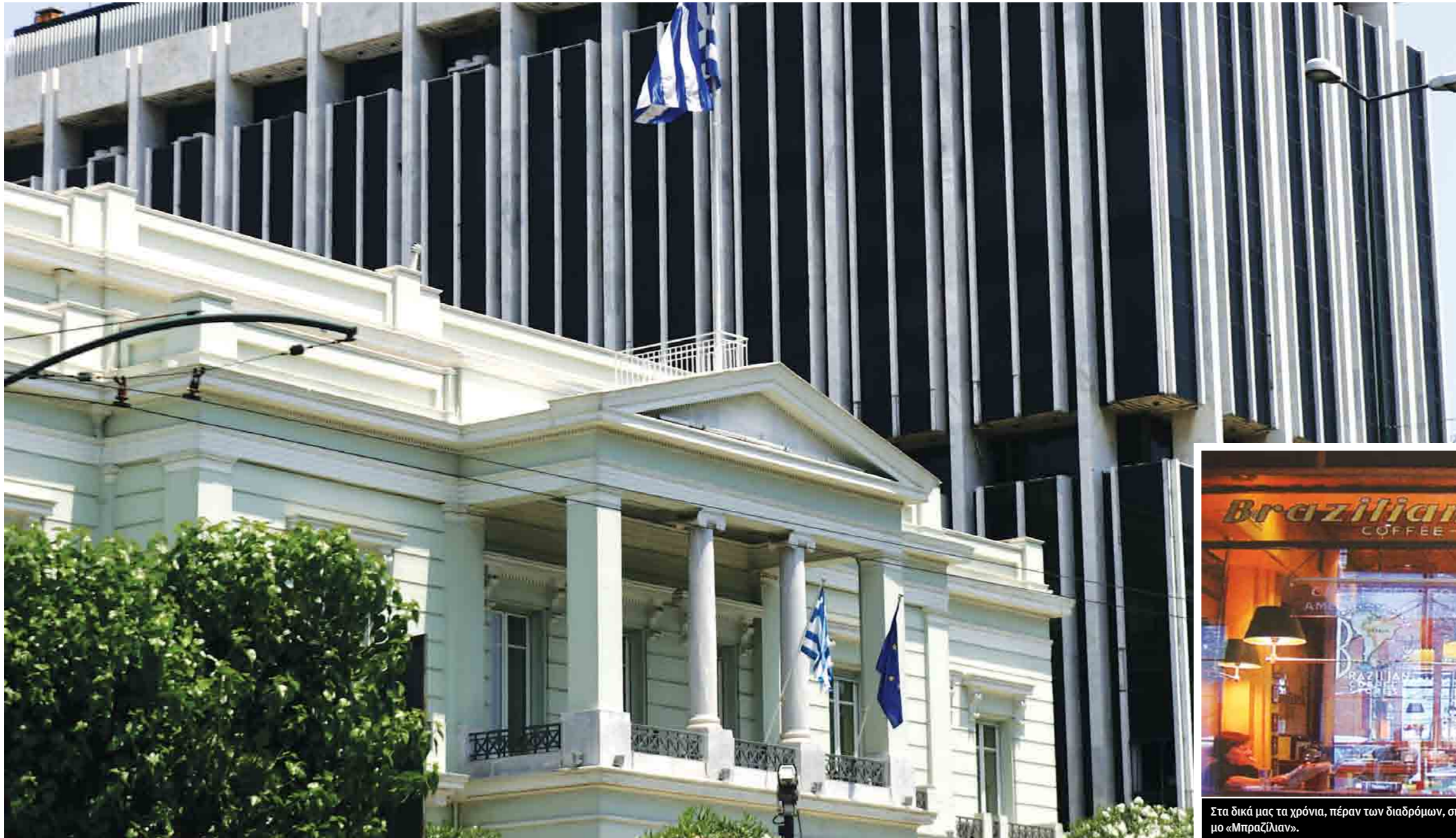

ΕΤΣΙ, ...ΟΠΩΣ ΜΟΥ ΕΡΧΟΝΤΑΙ: ΕΚΜΥΣΤΗΡΕΥΣΕΙΣ ΠΡΟΣ ΝΕΟΥΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΟΥΣ

Είναι ενθαρρυντικό το γεγονός ότι βρέθηκαν επιτέλους οι ελάχιστοι εκείνοι πόροι, απαραίτητοι και αναγκαίοι, για την ενίσχυση της Διπλωματικής μας Υπηρεσίας με νέο αίμα. Νέοι ακόλουθοι πρεσβείας ενισχύουν το υπουργείο Εξωτερικών αφού για τέσσερα ολόκληρα χρόνια, για οικονομικούς λόγους, δεν έγιναν εξετάσεις για την πρόσληψη νέων συναδέλφων.

Στα 35 χρόνια που υπηρέτησα στο Υπουργείο, προσπαθούσα πάντοτε να παρακολουθήσω τις προφορικές εξετάσεις που γίνονται δημόσια. Συνεπώς, χωρίς να είναι τέλειες, έχουν πάντως αυξημένο το τεκμήριο της εγκυρότητας. Κάθε φορά που έχουμε εξετάσεις, ο διάδρομος ή -καλύτερα- οι διάδρομοι των κτιρίων του Υπουργείου αποτελούν, όπως άλλωστε συνηθίζεται, την πηγή «εγκύρων» πληροφοριών που σπάνια επιβεβαιώνονται. Ποιος έχει δόντι, ποιος στηρίζεται από το σύστημα και τα λοιπά!

Στα δικά μας τα χρόνια, πέραν των διαδρόμων, σημαντικό εξωκτιριακό κέντρο ζύμωσης ήταν το περίφημο «Μπραζιλιαν».

Βέβαια, οι νέοι Ακόλουθοι σύντομα θα αντιληφθούν ότι οι διάδρομοι αποτελούν το «νευραλγικό κέντρο» προσωπικών ζυμώσεων, εκπόνησης, πάσης φύσεως, διπλωματικών πρωτοβουλιών και δράσεων, καταξίωσης και απαξίωσης, κάθε βαθμού, συναδέλφων. Επίσης, την αφετηρία και κατάληξη πάσης μορφής ρυπογόνων πληροφοριών για την υπηρεσιακή τάξη και προσωπική κατάσταση υπαλλήλων, αλλά και των πολιτικών τους προϊστάμενων. Μέχρι σημείου που να αναρωτιέται κανείς σε τι χρησιμεύουν τα λεγόμενα υπηρεσιακά συμβούλια, του βαρύτερου ανωτάτου, συμπεριλαμβανομένου. Στα δικά μας τα χρόνια, πέραν των διαδρόμων και των καθ' ἑξίν και κατά συνείδηση διαδρομιστών-κομιστών εγκύρων (πλην όμως διαψευδομένων οσονούπω ή οσημέραι) προβλέψεων, εκτιμήσεων και πληροφοριών- σημαντικό εξωκτιριακό κέντρο ζύμωσης ήταν το περίφημο «Μπραζίλιαν».

Η πεζοδρόμηση των οδών Βαλαωρίτου και Βουκουρεστίου, γύρω στο 1978, και της οδού Ζαλοκώστα, στα μέσα της δεκαετίας του '90, έφερε μια μεγάλη ανατροπή στα διπλωματικά μας ήθη και έθιμα. Σιγά-σιγά το κέντρο λήψης αποφάσεων μεταφέρεται προ των πυλών του κτιριακού μας συγκροτήματος. Τα νέα κέντρα λήψης αποφάσεων φέρουν τώρα τα ονόματα «Τζίμυς», «Μπρασερί» και τα περίξ αυτών. Από 11ης πρωινής κάθε σήμερα, μέχρι και των πρώτων μεταμεσημβρινών ωρών, ο καταλυτικός (για την αντιμετώπιση των εθνικών μας θεμάτων σε συνδυασμό με την προώθηση των προσωπικών μας στόχων και επιδιώξεων) πεζόδρομος, εδώ και 25 χρόνια, τη δική του ιστορία.

Υπάρχουν οι μόνιμοι και τακτικοί διπλωματικοί θαμώνες στους οποίους, προς αποφυγήν παρανοήσεων, περιλαμβάνω τους Ο.Ε.Υ. και τους εμπειρογνώμονες που συνδιαλέγονται μεταξύ καπουτσιόνο και εσπρέσο με τους -παρεπιδημούντες τη διπλωματική Ιερουσαλήμ- έγκυρους διπλωματικούς και παραπολιτικούς συντάκτες. Ορισμένοι εκ των οποίων έχουν, κατά κανόνα, εγκυρότερη εκ των έσω πληροφόρηση από την πλειοψηφία των διπλωματών! Φαινόμενο και αυτό της δικής μας εποχής. Μια πρακτική που έχει την ιστορική της αφετηρία το Νοέμβριο του 1984 με την διαρροή, προς συγκεκρι-

Η πεζοδρόμηση των οδών Βαλαωρίτου και Βουκουρεστίου, γύρω στο 1978, έφερε μια μεγάλη ανατροπή στα διπλωματικά μας ήθη και έθιμα, καθώς τα νέα «κέντρα λήψης αποφάσεων» φέρουν τώρα τα ονόματα «Τζίμυς», «Μπρασερί» και τα περίξ αυτών.

Ορισμένοι διπλωματικοί και παραπολιτικοί συντάκτες έχουν εγκυρότερη, εκ των έσω, πληροφόρηση από την πλειοψηφία των διπλωματών, καθώς συνεχίζεται η πρακτική των διαρροών που άρχισε, το Νοέμβριο του 1984, με τη σημαντική και αποκλειστική πληροφορία για τη συνάντηση της Ελούντας μεταξύ Αν. Παπανδρέου, Μ. Καντάφι, και Φρ. Μιτεράν.

κριμένη εφημερίδα, μιας σημαντικής και αποκλειστικής πληροφορίας (συνάντηση της Ελούντας μεταξύ Ανδρέα Παπανδρέου, Μουαμάρ Καντάφι, και Φρανσουά Μιτεράν).

Οι πρωτοβουλίες -επιλεκτικών και στοχευόμενων- διαρροών προς θεωρούμενα ως φίλια μέσα ενημέρωσης συνεχίστηκαν και περίπου θεσμοθετήθηκαν. Όχι σπάνια, αυτούσια τηλεγραφήματα και υπηρεσιακές εκθέσεις δημοσιεύονται σε

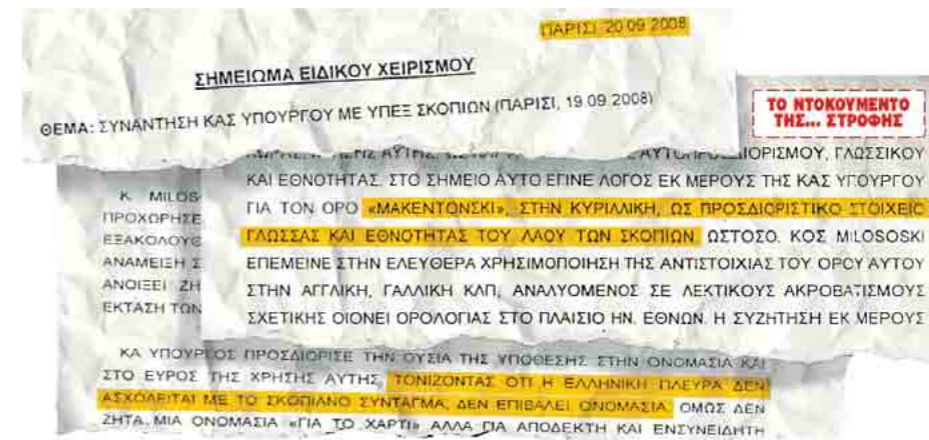
εφημερίδες και εβδομαδιαία έντυπα με στόχο κυρίως, εάν όχι αποκλειστικά, να πλήξουν τους συντάκτες ή τους αποδέκτες τους. Ενίοτε και τους δύο. Μα βέβαια, σπεύδω να σας καθησυχάσω ότι η Διοίκηση δεν αφήνει τις περιπτώσεις αυτές χωρίς συνέχεια. Γίνονται Ε.Δ.Ε (Ενορκη Διοικητική Εξέταση). Η συνήθης κατάληξη είναι ότι «δεν είναι δυνατός ο εντοπισμός της πηγής της διαρροής λόγω του όγκου της διανομής των απορρή-

των τηλεγραφημάτων». Εάν ο διενεργών την Ε.Δ.Ε έχει κότσια (αυτό που οι αγγλοσάζονες αποκαλούν guts), προτείνει και τη λήψη συγκεκριμένων μέτρων για περιορισμό των αποδεκτών κειμένων που έχουν χαρακτηριστεί εμπιστευτικά, απόρρητα, άκρως απόρρητα-ειδικού χειρισμού και τα λοιπά.

Θυμάμαι ακόμη, με δέος και μια αυταρεσκη περηφάνια, την ημέρα που, ως νέος Ακόλουθος στην τότε Α7 Διεύθυνση Διεθνών Οργανισμών, διάβασα το πρώτο τηλεγράφημα με χαρακτηρισμό «ειδικού χειρισμού». Είχα πλέον πρόσβαση στα άδυτα των διπλωματικών αδύτων. Όπως κάθε διπλωματικός νεοσσός, έτσι και εγώ ένιωθα μια έντονη εσωτερική παρόρμηση να «μοιραστώ» με τους συναδέλφους της Σειράς μου -θα εξηγήσω πιο κάτω τη σημασία της Σειράς- τις πολύ σημαντικές, κατά τη βαρύνουσα άποψη ενός Ακολουθού δύο μηνών, απόψεις και πληροφορίες του υπογράφοντος το τηλεγράφημα. Γιατί, στο σεβαστό αυτό Υπουργείο μας, η προσωπική σου οντότητα δεν μετριέται μόνο από τις δικές σου ικανότητες, αλλά και από την ευχέρεια που έχεις να αξιολογείς -στην κυριολεξία να απαξιώνεις!- τα, κατά τη γνώμη σου, μειονεκτήματα των άλλων. Σε εκείνους που ανήκουν στην κατηγορία των αλάνθαστων, ανήκει και το αποκλειστικό προνόμιο να ελέγχουν, να κρίνουν και να κατακρίνουν. Όχι τους άλλους, αλλά όλους.

Στη δική μας την εποχή, όταν έβλεπες στη γωνία του διαδρόμου να έρχεται ο σεβαστός Βύρων Θεοδωρόπουλος, τότε Γενικός Γραμματέας, τρέχαμε να κρυφτούμε. Ήταν ένας άνθρωπος ήρεμος και σοφός. Βέβαια, σήμερα, τα πράγματα έχουν αλλάξει. Όταν κάποιος παίρνει μυρωδιά ότι περνά ή ότι θα περάσει στο διάδρομο, έξω από το γραφείο, ο Γενικός Γραμματέας, φροντίζει να βρίσκεται σε κατάλληλη θέση. Δεν ξέρω, ειλικρινά, ποια εποχή είναι η καλύτερη. Πάντως, τις μέρες αυτές, όντας εκτός και βλέποντας με νοσταλγία τους νέους Ακολουθούς εντός, ξετλιγόνται στη μνήμη μου πολλές σκηνές από τα πρώτα βήματά μας στο Υπουργείο.

Ομολογώ ότι μέχρι τη στιγμή που δύο διπλωμάτες με τους οποίους έτυχε να συνεργασθώ -ο ένας δυστυχώς έφυγε πολύ νέος- με έσπρωξαν να δώσω εξετάσεις στο Υπουργείο, δεν έτρεφα και τα καλύτε-

Όχι σπάνια, αυτούσια τηλεγραφήματα και υπηρεσιακές εκθέσεις δημοσιεύονται σε εφημερίδες με στόχο, κυρίως, να πλήξουν τους συντάκτες ή τους αποδέκτες τους, ενώ η Διοίκηση διατάσσει Ε.Δ.Ε με τη συνήθη κατάληξη ότι «δεν είναι δυνατός ο εντοπισμός της πηγής της διαρροής λόγω του όγκου της διανομής των απορρήτων τηλεγραφημάτων».

ρα αισθήματα για την Διπλωματική Υπηρεσία. Στη δική μας την εποχή, στα χρόνια της δικτατορίας, ανάκα στην κατηγορία των Αντί... Όταν ήμουν φοιτητής, ένας Γενικός Πρόξενος στην Γενεύη με έθεσε «υπό παρακολούθηση» και πρότεινε, χωρίς να του το ζητήσει κανείς, την αφαίρεση του διαβατηρίου μου. Μεταξύ των πολλών θυμάτων του είναι και ένας από τους Γενικούς Γραμματείς του υπουργείου Εξωτερικών σήμερα. Μην εκπλήσσεστε διότι ο διώκτης, όπως και το επί Χούντας θύμα του, έγινε πρόεδρος και συνταξιοδοτήθηκε με τον τίτλο του πρόξενου επί τιμή. Να, γιατί ορισμένοι τίτλοι είναι κενοί ουσίας και περιεχομένου.

Μπαίνοντας στο Υπουργείο δεν σας κρύβω ότι ένιωθα κάπως περίεργα. Ένιωθα ταυτόχρονα να μου αρέσει η δουλειά αυτή, πολλές φορές παθιασμένα. Από την άλλη, ένιωθα να μην ανήκω ολόψυχα σ' αυτό το σύστημα. Ίσως για το λόγο αυτό έμεινα εκτός ομάδων και «κλικών» που είχαν, συνήθως, προσωποκεντρικό, προσωπολατρικό χαρακτήρα.

Θυμάμαι ακόμη ότι, όπως κάθε «καθωσπρέπει» διπλωματικός, έπρεπε να ράψω και εγώ κουστούμι. Αποφάσισα, λοιπόν, να ράψω ένα κουστούμι. Λόγω δυσχρωματοψίας πρέπει να βγήκε χρώματος μουσταρδί. Πάντως είχα και εγώ ραμμένο κουστούμι. Οι τότε «καθωσπρέπει» διπλωμάτες ξεχώριζαν από τους άλλους που φορούσαν τα λεγόμενα «ετοιμαζίδικα». Έπρεπε, ταυτόχρονα, να αγοράσω και μια ασορτί γραβάτα -οπωσδήποτε

Ο Βύρων Θεοδωρόπουλος ήταν ένας ήρεμος και γλυκομίλητος άνθρωπος και η θητεία του, ως Γενικού Γραμματέα, άφησε εποχή στο υπουργείο Εξωτερικών.

σινιέ. Πήγα με έναν καλό συνάδελφο, διευθυντή σήμερα ενός πολύ σημαντικού Διπλωματικού Γραφείου, σε ένα μαγαζί που ήταν στη σοά Ακαδημίας 3. Έπαθα σοκ όταν άκουσα την τιμή (3.000 δραχμές), αλλά πρέμψα κάπως όταν η ιδιοκτήτρια είπε ότι μπορούσα να την πληρώσω σε δόσεις, όπερ και έγινε. Ο πρώτος μισθός μας, μικτά, ήταν 8.800 δραχμές. Νομίζω ότι, για ένα τετράμηνο, ξεπλήρωνα το κουστούμι και την γραβάτα.

Πριν από μερικά χρόνια, πριν φύγω για την Ουάσινγκτον το Σεπτέμβριο του

2005, συναντήθηκα με τον Βύρωνα Θεοδωρόπουλο ζητώντας τις πολύτιμες συμβουλές του. Ήταν ένας ήρεμος και γλυκομίλιτος άνθρωπος, δύο χαρακτηριστικά τα οποία δεν μπόρεσα ή δεν προσπάθησα ποτέ να έχω. Του διηγήθηκα ότι, ως Γενικός Γραμματέας τότε, με είχε προσκαλέσει σε μια επίσημη εκδήλωση. Ήμουν Ακόλουθος. Ήταν το πρώτο επίσημο ας πούμε βραδινό δείπνο. Αργότερα κατάλαβα ότι οι Ακόλουθοι ήταν κάτι σαν τους αναπληρωματικούς παίκτες. Σε περίπτωση που ο βασικός της ενδεκάδας δεν μπορούσε να είναι παρών, καλούσαν, την τελευταία στιγμή, κάποιον από τους Ακολουθούς της Διεύθυνσης, για να μην έχει το τραπέζι άδειες καρέκλες. Φόρεσα το ραμμένο μουσταρδί κουστούμι και πήγα στο δείπνο. Αν θυμάμαι καλά, ήταν στον Ναυτικό Όμιλο Βουλιαγμένης. Περιττό να σας πω ότι έπαθα ένα σοκ όταν είδα τον Βύρωνα Θεοδωρόπουλο και όλους τους άλλους μεγαλοπρέσβεις με μαύρα, μα κατάμαυρα, κουστούμια και κάτασπρα πουκάμισα. Είπα μέσα μου ότι τώρα πρέπει να ανοίξει η γη να σε καταπιεί. Σήμερα τελειώνεις, αύριο απολύεσαι. Γελάσαμε μαζί.

Η λέξη «Σειρά» έχει ξεχωριστή σημασία στο διπλωματικό κλάδο. Υποτίθεται -υπογραμμίζω την λέξη- ότι δημιουργείται ένας ψυχικός δεσμός και μια αυξημένη αίσθηση αλληλεγγύης μεταξύ των διπλωματικών της Σειράς. Όσο περνούν τα χρόνια, οι εντυπώσεις ξεφτιίζουν. Στη δική μας σειρά είχαμε την τραγική ατυχία να έχουμε και ένα θύμα. Χάσαμε, πριν από 25 χρόνια, ένα συνάδελφο, ο οποίος έκανε μια επιλογή χωρίς επιστροφή, μην αντέχοντας την δημοσιότητα που έλαβε μια προσωπική του ιστορία. Τότε κάποιος, με σημαντική και καιρία θέση σήμερα στο πολιτικό σύστημα, έγραψε ένα καταπληκτικό ανώνυμο άρθρο σε καθημερινή εφημερίδα με τίτλο «Η Μοναξιά ενός Διπλωμάτη». Τον προτιρώ να το ξαναδιαβάσει τώρα.

Η δική μας η δουλειά, όσο περνούν τα χρόνια, γίνεται δυσκολότερη, πιο απαιτητική και ζητά θυσιές και αυταπάρνηση. Το υπουργείο Εξωτερικών δεν αποτελεί πλέον ούτε αυτό, που θα λέγαμε κάποτε, μια καλή επαγγελματική επιλογή που σου προσφέρει, ιδίως όταν υπηρετείς εκτός Ελλάδος, ευπρεπείς συνθήκες διαβίωσης. Η οικονομική ισοπέδωση όλων

Αν και σε ορισμένες δεξιώσεις, όπως στη θερινή για την αποκατάσταση της Δημοκρατίας (στη φωτογραφία, ο Κων. Καραμανλής με τον Δημ. Χορν το 1981) επιτρέπονταν εξαιρέσεις, ο κανόνας απαιτεί μαύρα κουστούμια και λευκά πουκάμισα αντί των «μουσταρδι» αποχρώσεων του γράφοντος.

Το υπουργείο Εξωτερικών δεν αποτελεί πλέον μια καλή επαγγελματική επιλογή που προσφέρει ευπρεπείς συνθήκες διαβίωσης, καθώς η οικονομική ισοπέδωση όλων προς τα κάτω (στη φωτογραφία, στιγμιότυπο από την απεργία όλων των κλάδων το 2010) έχει κλονίσει τα θεμέλια της διπλωματικής υπηρεσίας.

προς τα κάτω έχει κλονίσει τα θεμέλια της διπλωματικής υπηρεσίας. Στην πραγματικότητα δεν υπάρχουν κίνητρα.

Ο καθένας πρέπει να αναζητήσει το δικό του σημείο ισορροπίας. Σας ομολογώ ότι η αναζήτηση αυτού του σημείου ισορροπίας μου πήρε κάμποσα χρόνια. Αμφιταλαντευτικά, αμφέβαλα, αμφισβήτησα. Έκανα λάθη. Ποτέ μου πάντως δεν αναζήτησα «την ανάδυση μέσω κατάδυσης», όπως μας νουθετούσαν πλέον έμπειροι και ζύπνιοι συνάδελφοι -όπερ

εστί μεθερμηνευόμενο ότι δεν πρέπει να σκέπτεσαι, δεν πρέπει να παίρνεις πρωτοβουλίες, δεν πρέπει να ξέρεις περισσότερα από τον αμέσως προϊστάμενο σου, έστω αν αυτός είναι της προηγούμενης σειράς. Δεν πρέπει να εμφανίζεσαι, δεν πρέπει να φαίνεσαι, δεν πρέπει να μιλάς, δεν, δεν, δεν...

Δεν ξέρω για ποιόν λόγο, γιατί ένα από τα πρώτα πράγματα που σου λένε είναι το (αποδιδόμενο εις τον καλό μας συνάδελφο Ταλεϋράνδο) «και πάνω από όλα

Μια Ελλάδα που έγινε, το 1981, μέλος της ΕΟΚ και φάνηκε να είναι, για δεκαπέντε περίπου χρόνια, η «πετυχημένη ιστορία» της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην Νοτιοανατολική Ευρώπη κατάντησε σε μια Ελλάδα με περιορισμένη εθνική κυριαρχία και σύστημα πολιτικών συσχετισμών που απομακρύνεται από τις αγωνίες των πολιτών.

φρόντισε να μην δείχνεις υπερβάλλοντα ζήλο». Λόγω γνώσεων φύσης και χαρακτήρα δεν μπορείς να συμβιβαστείς με μια αναγκαστική κατάδυση με μοναδικό αναπνευστήρα αυτόν που σε συνδέει με τον άμεσο προϊστάμενο σου. Προκειμένου, μετά από μία αβλαβή 20χρονη διέλευση, να αναδυθείς, όταν γίνεις Πληρεξούσιος Υπουργός Β'. Έχοντας πια γκρίζα μαλλιά. Εάν δεν συμβιβαστείς, μην εκπλαγείς, εάν ακούς να κάνουν λόγο για «μπιζμποντισμό», έλλειψη σεμνότητας κι άλλα τιαούτα. Επίσης, μην εκπλαγείτε εάν, όσο ανεβαίνετε, βλέπετε κι ανάλογα δημοσιεύματα. Αυτά πρέπει να χαλυβδώνουν τη θέλησή μας. Ο πλέον αυστηρός κριτής είναι η συνείδησή μας. Η αίσθηση ότι υπηρετούμε την Ελλάδα κι όχι συγκεκριμένα πρόσωπα ή αμφιβόλου αποτελεσματικότητας πολιτικές σκοπιμότητες.

Εξομολογούμαι, προς τους νέους συναδέλφους, ότι ουδέποτε ακολούθησα την, ούτως ή άλλως, αποτυχημένη αυτή συνταγή. Καθένας έχει τη δική του προσωπικότητα. Εκείνο που μετρά είναι, πάνω απ' όλα, η διατήρηση της προσωπικής αξιοπρέπειας. Η ελεύθερη διατύπωση της υπηρεσιακής γνώμης μας, κυρίως, όταν διαφέρει της πεπατημένης και του καθιερωμένου πλαισίου πολιτικής, είναι αναγκαία και επιβεβλημένη. Όταν ανεβαίνεις ένα-ένα τα σκαλιά, χάρη στις γνώσεις, στην εξειδίκευση και στην ορθή κρίση, κανένα λόγο δεν έχεις να εξαρτάσαι ή να συναρτάσαι από πρόσωπα.

Και κάτι ακόμα. Δεν κατάλαβα ποτέ αυτό που, συνήθως, λέγεται ότι οι κυβερνήσεις χαράσσουν πολιτική και οι διπλωματικοί τις υλοποιούν. Στην πραγμα-

τικότητα, η συμμετοχή των στελεχών του Υπουργείου στη διαμόρφωση της εξωτερικής πολιτικής και των διπλωματικών χειρισμών είναι, κατά τη γνώμη μου, πολύ μεγαλύτερη εκείνης που, κατά συνθήκη, θεωρούν οι λεγόμενοι πολιτικοί προϊστάμενοι. Έχουμε τη δυνατότητα να επηρεάσουμε σε μεγάλο βαθμό θετικά -ενίοτε δε και αρνητικά- τη διαμόρφωση της πολιτικής.

Όταν πια υπηρετούμε σε καιρίες θέσεις της Εξωτερικής Υπηρεσίας, καλόν είναι να θυμόμαστε, συνεχώς, ότι λογοδοτούμε μεν καθημερινά στην εκάστοτε κυβέρνηση. Εμπνεόμαστε όμως και υπηρετούμε την Ελλάδα και τον Ελληνισμό. Είμαι ευγνώμων στη πατρίδα μου που μου έδωσε την ευκαιρία να την υπηρετήσω από θέσεις «πρώτης γραμμής». Η ανάληψη της ευθύνης αποτελεί τη μόνιμη και ασφαλέστερη οδό αυτοκάθαρσης. Εάν αποφασίσεις να εργαστείς, δεν θα αποφύγεις τα λάθη. Εάν αναγνωρίσεις τα λάθη σου, τότε μόνο θα μπορείς να κρίνεις και να παραμείνεις πειστικός.

Όταν θα έρθει η ώρα του απολογισμού, θα το πληροφορηθείς από ένα χαρτί που υπογράφει ο Προσωπάρχης ή κάποιος αντ' αυτού με το οποίο θα σε ευχαριστούν για τη μακρά και ευδόκιμη υπηρεσία σου. Έτσι, τελειώνει μια παρένθεση που μπορεί να κρατήσει 35 χρόνια. Εάν θελήσεις και παρακαλέσεις, μπορείς να πάρεις και μια και δυο και τρεις παρατάσεις.

Όταν έλθει η ώρα, την 31η Δεκεμβρίου της 35ετίας, πρέπει να αποχωρούμε με αξιοπρέπεια, με το κεφάλι ψηλά και με τη συναίσθηση ότι εκτελέσαμε το καθήκον μας. Επίσης, γνωρίζοντας ότι δεν είμαστε

αναντικατάστατοι. Όπως αναντικατάστατοι δεν είναι όσοι περνούν λίγο ή περισσότερο χρόνο ως υπουργοί Εξωτερικών. Οι κυβερνήσεις και οι Πρωθυπουργοί δεν θα πρέπει να λησμονούν ότι το υπουργείο Εξωτερικών, παρά τα όποια μειονεκτήματά που μπορεί να έχει, εξακολουθεί να είναι μακράν το πλέον «ποιοτικό» Υπουργείο. Δεν του αξίζουν Υπουργοί, όπως δυστυχώς ζήσαμε πρόσφατα, που ετεροπροσδιορίζονται, μέσα στο ίδιο το πολιτικό σύστημα, σαν «κνπουροί». Μια λέξη που προστέθηκε, με νόημα, στην πολιτική ορολογία μιας Ελλάδας σε παρακμή.

Γνωρίζω ότι οι παραπάνω σκέψεις δεν είναι αναγκαστικά αρμολογημένες και συνεκτικές. Περνούν, αυτές τις μέρες, από το μυαλό μου μαζί με πληθώρα παραστάσεων και εικόνων με την ευκαιρία της ένταξης στον ιστό της Διπλωματικής μας Υπηρεσίας των νέων συναδέλφων. Εμείς είχαμε την τύχη να υπηρετήσουμε μια διαφορετική Ελλάδα με αίγλη, αξιοπρέπεια και εμπέδεια. Μια Ελλάδα που έγινε, το 1981, μέλος της ΕΟΚ και φάνηκε να είναι, για δεκαπέντε περίπου χρόνια, η «πετυχημένη ιστορία» της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην Νοτιοανατολική Ευρώπη, πόλος έλξης εκόντων και ακόντων γειτόνων της. Μια Ελλάδα που στάθηκε, με αξιοπρέπεια και συνέπεια προς την ιστορία της, όρθια στη Συνάντηση Κορυφής του ΝΑΤΟ στο Βουκουρέστι (Απρίλης, 2008). Μια Ελλάδα, σήμερα, με περιορισμένη εθνική κυριαρχία. Μια Ελλάδα με ένα σύστημα πολιτικών συσχετισμών και συμπεριφορών που δείχνει να απομακρύνεται από τα ενδιαφέροντα και τις αγωνίες των πολιτών.